

DIAGNOZA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ CZOSNOWA

-raport

Opracowanie: Miłosz Ukleja

Redakcja merytoryczna: Olga Napiontek

Raport powstał w ramach projektu „Bychawa i Czosnów konsultują”

Spis treści

Najważniejsze wnioski z raportu.....	3
Wprowadzenie do badań.....	4
Zainteresowanie mieszkańców działaniami samorządu terytorialnego.....	6
Aktywność społeczna mieszkańców gminy.....	10
Organizacje pozarządowe – wiedza i opinie mieszkańców Czosnowa	14
Opinie mieszkańców na temat konsultacji społecznych.....	16
Analiza Pogłębionych Wywiadów Grupowych przeprowadzonych w Czosnowie.....	24
Analiza dokumentów źródłowych.....	26

Najważniejsze wnioski z raportu

1. Mieszkańcy interesują się działaniami Urzędu Gminy w Czosnowie. W celu zdobywania wiedzy na ten temat korzystają z lokalnej gazety oraz gminnej strony internetowej.

- Niemal 3/4 ankietowanych mieszkańców (73%) wskazało, że interesuje się działaniami samorządu terytorialnego. Jedynie 1% badanych osób uważa, że ten temat w zupełności nie stanowi przedmiotu ich zainteresowań. W celu zdobycia informacji mieszkańcy najczęściej posługują się stroną internetową www.czosnow.pl (42%) oraz dwutygodnikiem wydawanym przez Urząd Gminy (38%). Jedynie niewiele więcej niż jedna dziesiąta badanych (13%) wskazała, że ten temat pojawia się w rozmowach.

2. Podstawowym źródłem informacji w zdobywaniu wiedzy nt. społeczności Czosnowa jest strona internetowa gminy, lokalna gazeta oraz lokalne strony www.

- Najpopularniejszym źródłem informacji nt. społeczności lokalnej jest dla mieszkańców strona www.czosnow.pl (108 wskazań), lokalne strony www (100 wskazań) oraz lokalna prasa (Urząd Gminy wydaje „Gazetę Czosnowską” w nakładzie 2,5 tys. egzemplarzy – 96 wskazań). W niewielkim stopniu mieszkańcy zdobywają wiedzę w trakcie prowadzenia rozmów z rodziną, sąsiadami i przyjaciółmi (łącznie 30 wskazań).

3. Większość mieszkańców nie angażuje się w sprawy społeczności lokalnej.

- Ponad połowa mieszkańców nie angażuje się w sprawy związane ze społecznością (52%). Niewiele mniej osób (48%) zadeklarowało zaangażowanie, niemniej jednak jedynie 36 osób z tej grupy potrafiło wskazać, w jakiego rodzaju aktywności społecznej uczestniczyły. Najwięcej z nich (15 wskazań) dotyczyło spotkań z mieszkańcami, pomocy potrzebującym (11 wskazań) oraz przygotowań związanych z imprezami okolicznościowymi (10 wskazań).

4. Mieszkańcy nie znają pojęcia konsultacji społecznych, tym niemniej uważają, że władze powinny konsultować ważne decyzje dotyczące gminy z mieszkańcami.

- Jedynie 17% mieszkańców wskazuje, że spotkało się wcześniej z pojęciem konsultacji społecznych, mimo to niemal wszyscy badani (93%) uznali, że warto, aby władze konsultowały z mieszkańcami ważne decyzje. Jedynie 2% badanych uznało, że nie ma to sensu.

5. Mieszkańcy Czosnowa uważają, że konsultacje społeczne mogą mieć realne znaczenie.

- Niemal wszyscy badani (93%) uznają, że konsultacje społeczne mogą mieć realne znaczenie dla działań podejmowanych przez lokalnych decydentów.

6. Konsultacje z mieszkańcami powinny odbywać się w czasie otwartych spotkań prowadzonych w różnej formie (spotkania, dyskusje, rozmowy z ekspertami) w godzinach popołudniowych w Urzędzie Gminy oraz innych miejscach na terenie gminy Czosnów.

- Mieszkańcy najczęściej wskazywali, że chcieliby uczestniczyć w otwartych spotkaniach, dyskusjach z ekspertami oraz badaniach ankietowych. Niemal wszyscy badani byli zdania, że konsultacje powinny odbywać się w godzinach popołudniowych (98%).

Wprowadzenie do badań

Temat konsultacji społecznych w wielu polskich gminach doczekał się szeregu zbiorczych i jednostkowych opracowań, analiz i raportów. Dyskusje na temat konsultacji społecznych prowadzone są na poziomie mikro, odwołując się do poszczególnych działań, programów i projektów w pojedynczych gminach na terenie całej Polski, jak również na poziomie makro, odnosząc się do idei konsultacji, zasad i sposobów ich prowadzenia oraz wymiarów i ram procesów konsultacyjnych.

Jeśli spojrzymy na liczbę gmin, które w ostatnich latach podjęły konsultacje społeczne z mieszkańcami (w różnych obszarach tematycznych), wyraźnie dostrzeżemy, że ten element partycypacji obywateli w demokratycznym społeczeństwie jest procesem, którego nie można pominąć, przemilczeć lub zagłuszyć. Analizy aktualnych trendów w obszarze działań konsultacyjnych skłaniają do odejścia od elementarnego pytania „czy warto konsultować?“, które w ostatnich latach stało się już nieaktualne i nieadekwatne, na rzecz pytań „co i jak konsultować?”. Odpowiedź na to pytanie umożliwiło pierwsze działanie realizowane w ramach projektu – przeprowadzenie diagnozy środowiska lokalnego, w którym planowane są konsultacje społeczne. W ramach projektu „Bychawa i Czosnów konsultują” działanie to

skierowaliśmy do obywateli, przedstawicieli jednostki samorządu terytorialnego i przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie gminy.

Podstawowym celem prezentowanych badań było określenie poziomu wiedzy mieszkańców na temat działań samorządu terytorialnego i konsultacji społecznych w gminie, jak również poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców. Wnioski zostały oparte również o wyniki analizy dokumentów strategicznych gminy oraz pogłębionych wywiadów grupowych (Focus Group Interview) z przedstawicielami samorządu terytorialnego i członkami lokalnych organizacji pozarządowych.

Metody badań

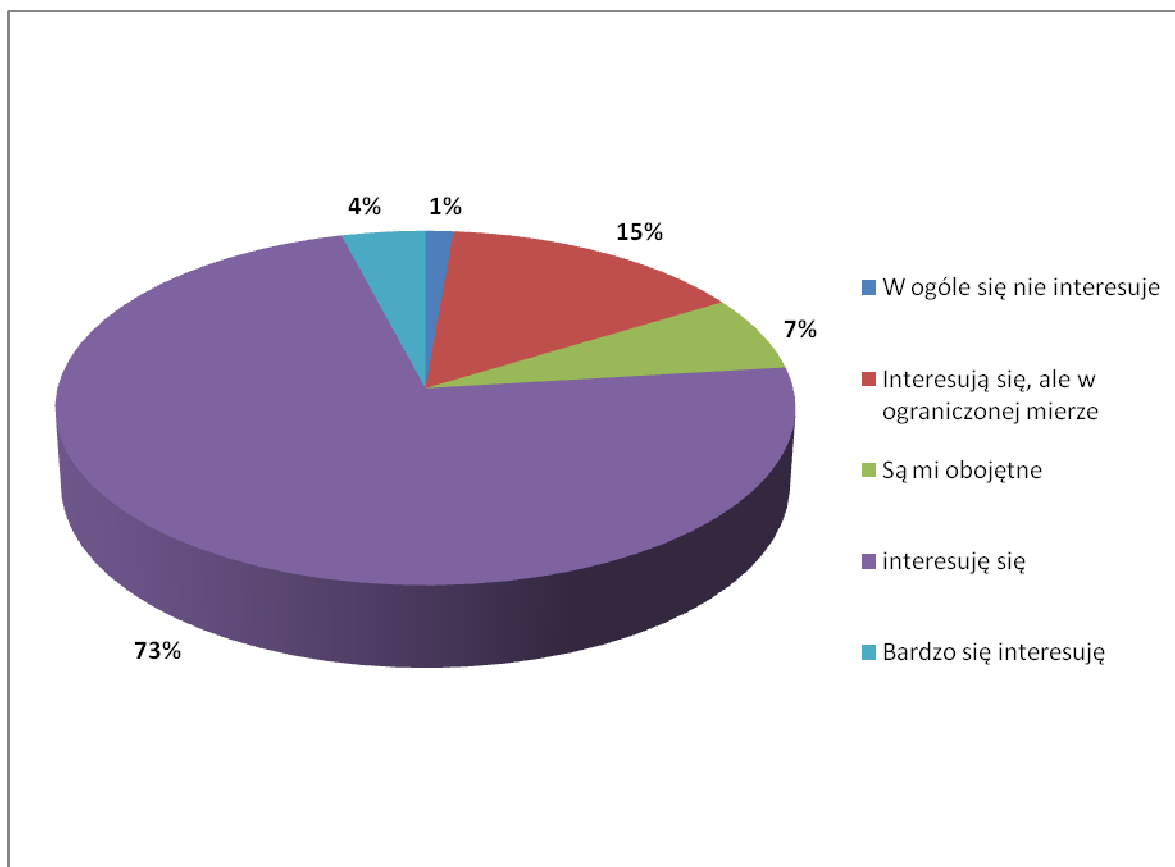
W trakcie badań (okres od grudnia 2013 roku do maja 2014 roku) wykorzystano następujące metody badawcze:

- **Badania *desk research*** – celem badania przy użyciu narzędzia analizy *desk research* było m.in. określenie zakresu tworzonych dokumentów, adresatów poszczególnych działań, zasięgu *oddziaływania i najważniejszych grup beneficjentów wymienianych w dokumentach. Ponadto ważnym elementem analizy był harmonogram konsultacji, sposób uchwalania dokumentów, sposób poddawania dokumentów ewaluacji i aktualizacji.* Do analizy zakwalifikowano następujące dokumenty: Strategię Zrównoważonego Rozwoju Gminy Czosnów do 2020 roku, Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych, Program współpracy gminy Czosnów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Jednostką analizy były strategiczne dokumenty, które uchwalono w gminie. Zapisy w dokumentach analizowano w zakresie operacyjnym (przyjęta strategia działania), realizacyjnym (harmonogram, zakres włączonych partnerów i podmiotów) oraz horyzontalnym (stopień adekwatności harmonogramu oraz udział partnerów i organizacji, które włączane będą do działania).
- **Badania ankietowe bezpośrednie (PAPI)** – celem badania ankietowego, w którym udział wzięło ponad 220 mieszkańców gminy, było zebranie wiedzy mieszkańców dotyczącej działań na rzecz społeczności lokalnej, określenie stopnia wiedzy na temat konsultacji społecznych oraz poznanie opinii dotyczących możliwości prowadzenia konsultacji społecznych w Czosnowie.

- **Pogłębione wywiady grupowe (FGI)** – celem badania FGI z przedstawicielami jednostki samorządu terytorialnego było zdiagnozowanie podstawowych ograniczeń we współpracy między sektorem samorządowym a obywatelami oraz pogłębienie elementów analizy zawartej w badaniu kwestionariuszowym. W przypadku wywiadów grupowych z przedstawicielami organizacji pozarządowych celem było zdiagnozowanie potrzeb mieszkańców (na podstawie działania sektora NGO) oraz ocena możliwości udziału mieszkańców w przygotowywanych konsultacjach społecznych w gminie. W trakcie wywiadów fokusowych staraliśmy się odnieść nie tylko do konkretnej wiedzy, ale i do sfery emocji, które wywoływane były w trakcie spotkań.

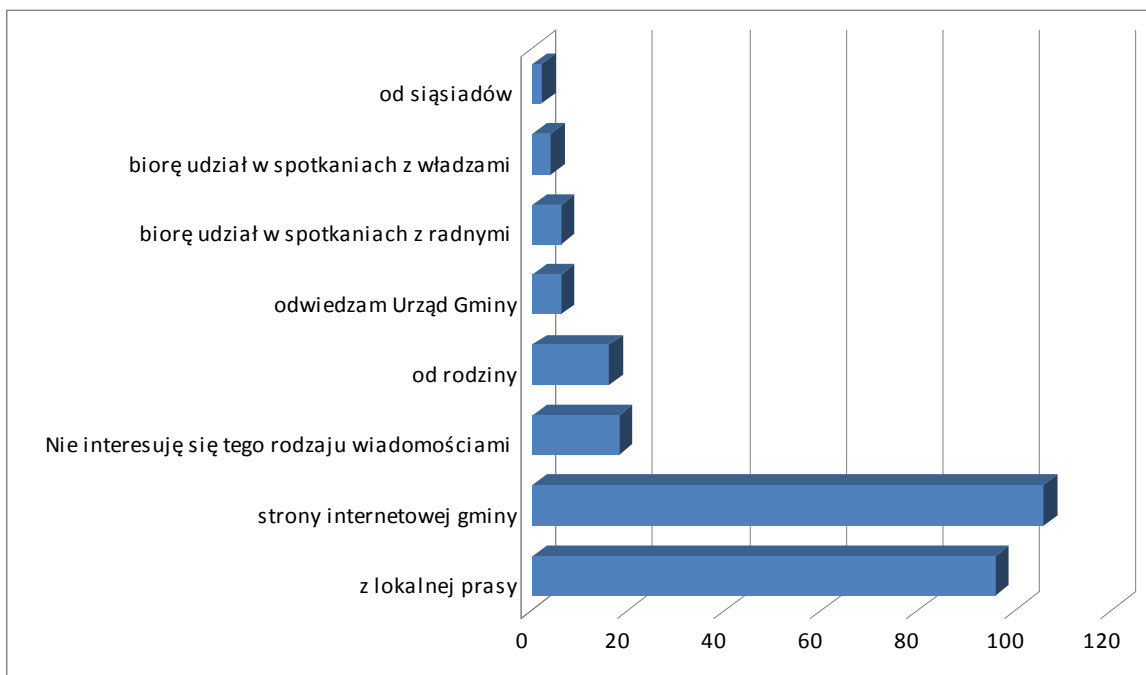
Zainteresowanie mieszkańców działaniami samorządu terytorialnego

W pierwszym etapie badań zwróciliśmy się do mieszkańców Czosnowa z prośbą o odpowiedź na pytanie „W jakim stopniu interesuje się Pan/i działaniami prowadzonymi przez Urząd Gminy Czosnów?”. Jak widać na poniższym wykresie, niemal 3/4 ankietowanych (73%) wskazało, że działania Urzędu Gminy są dla nich przedmiotem zainteresowania. Odpowiedzi 1% respondentów wskazują na zupełny brak zainteresowania, natomiast nieco mniej niż jedna dziesiąta badanych (7%) wskazała, że są to sprawy im obojętne. Niespełna jedna dwudziesta ankietowanych (4%) odpowiedziała, że działania te są tematem, który bardzo ich interesuje.

Wykres 1: W jakim stopniu interesuje się Pan/i działaniami prowadzonymi przez Urząd?

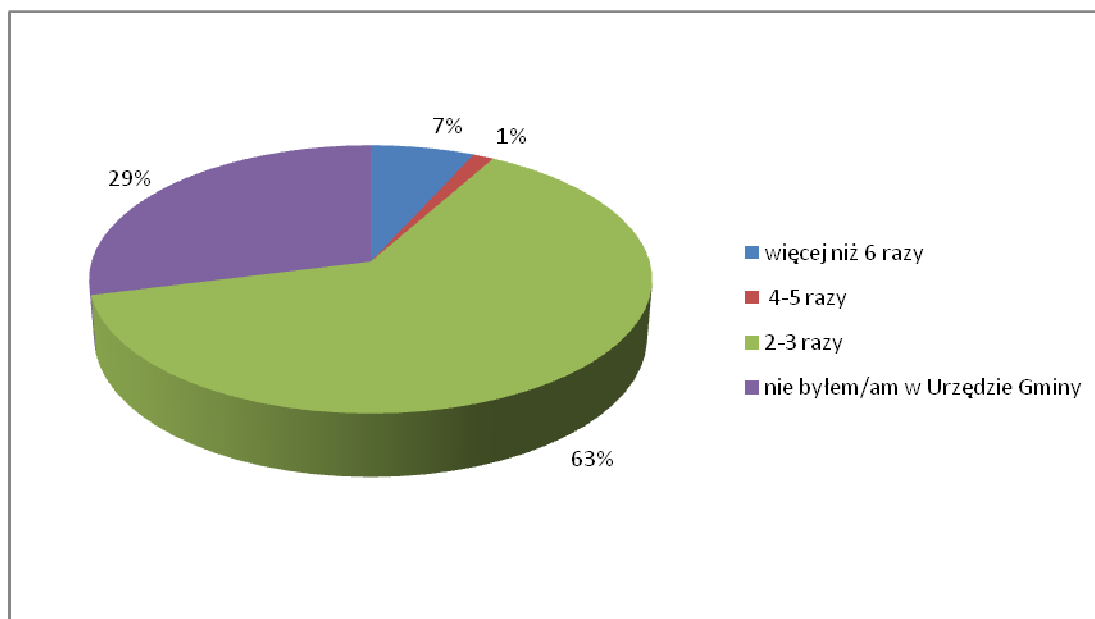
Określenie zainteresowania mieszkańców działaniami podejmowanymi przez Urząd zachęca do zadania pytania o sposób zdobywania wiedzy na ten temat. Jak widać na poniższym wykresie, największą popularnością cieszy się strona internetowa Urzędu Gminy, którą jako źródło wiedzy wskazała prawie połowa badanych (42%), oraz lokalna prasa, na którą wskazała ponad jedna trzecia badanych (38%). Zdecydowanie mniej osób wymieniło inne źródła informacji o działaniach samorządu terytorialnego. Na uwagę zasługuje fakt, iż oba najczęściej wybierane kanały komunikacji tworzone są przez Urząd Gminy. Strona internetowa, za którą odpowiada w całości Urząd, jest rzeczywiście witryną dostarczającą wielu przydatnych informacji. Z kolei udział Urzędu na rynku lokalnej prasy jest znaczący, bo wydaje on dwutygodnik „Gazeta Czosnowska” w nakładzie 2,5 tys. egzemplarzy. Warto podkreślić, że respondenci rzadko wskazywali na aktywne metody zdobywania wiedzy (jedynie nieco ponad jedna dziesiąta odpowiadających – 13% łącznie), polegające na rozmowach, spotkaniach, wymianie opinii czy kontakcie towarzyskim. Z deklaracji wynika, że dominujący sposób zdobywania wiedzy ma charakter samodzielny i indywidualny, brakuje wymiany opinii i rozmów, które dotyczą działań samorządu.

Wykres 2: Proszę powiedzieć, skąd czerpie Pan/i wiedzę na ten temat?

[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie trzy wskazania; liczba wszystkich wskazań: 254]

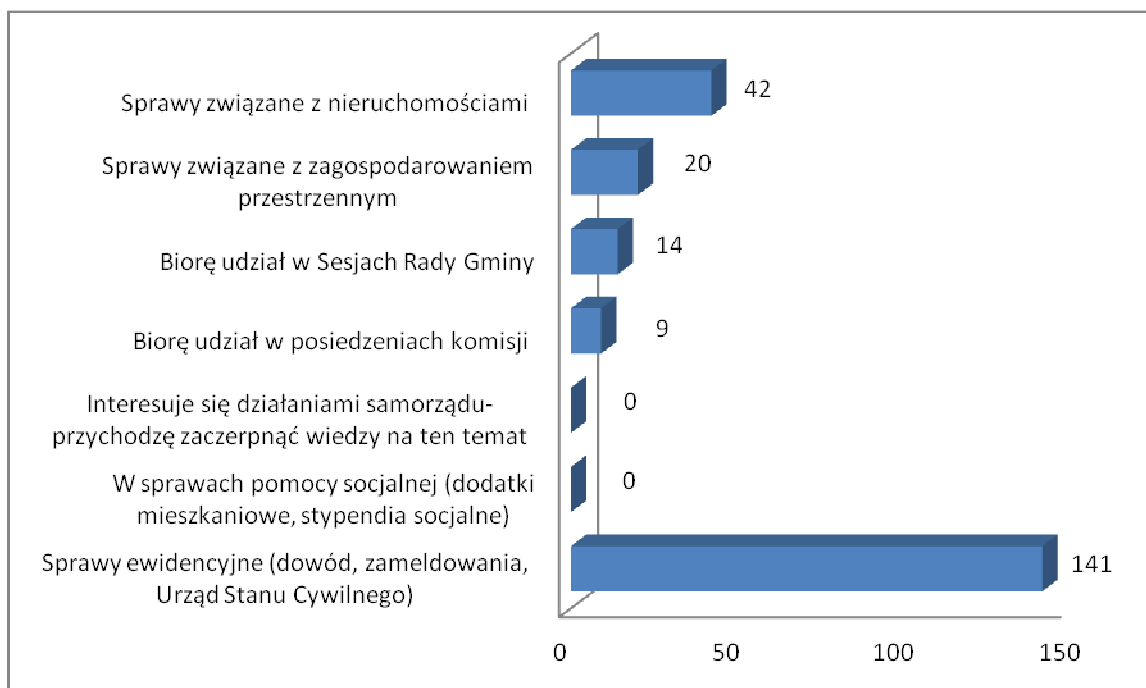
Na pytanie „Ile razy w ostatnim roku był/a Pan/i w Urzędzie Gminy” ponad 2/3 ankietowanych mieszkańców (63%) wskazało, że było tam 2–3 razy. Mniej niż jedna dziesiąta badanych (7%) była w Urzędzie więcej niż 6 razy, zaś 1% badanych – 4–5 razy. Niemal jedna trzecia ankietowanych (29%) wskazała, że nie była w Urzędzie ani razu, co widać na poniższym wykresie.

Wykres 3: Jak często bywa Pan/i w Urzędzie Gminy?

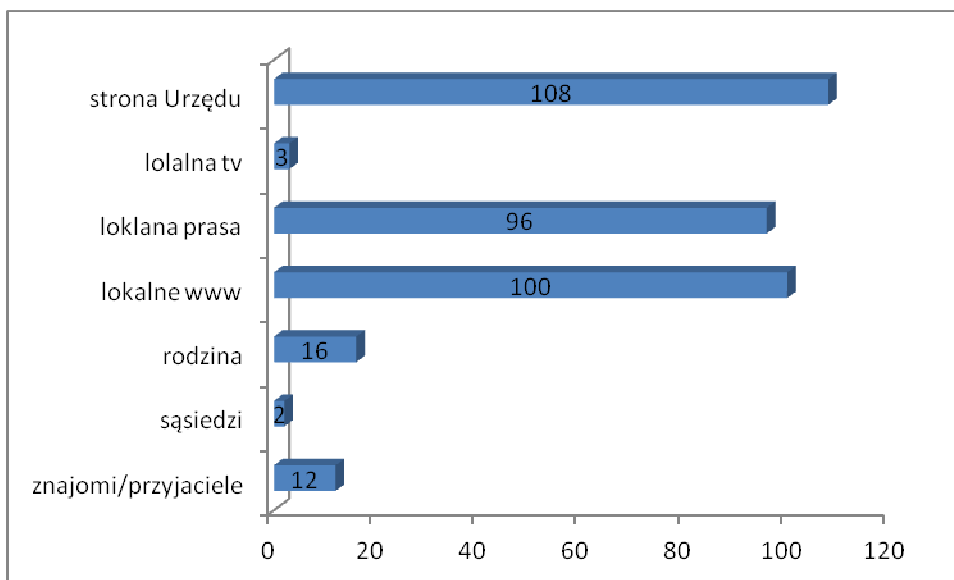
Jak widać na poniższym wykresie, ponad 2/3 ankietowanych mieszkańców (63%) odwiedza Urząd Gminy w momencie, gdy konieczne jest załatwienie spraw ewidencyjnych. Niemal jedna piąta ankietowanych (19%) załatwia w Urzędzie sprawy związane z nieruchomościami, a prawie jedna dziesiąta (9%) – sprawy związane z zagospodarowaniem przestrzeni. Są to kwestie bezpośrednio związane z własnością prywatną lub gospodarczą mieszkańców. W działania związane z funkcjonowaniem samorządu angażuje się łącznie co dziesiąty mieszkaniec gminy (10%), biorąc udział w sesjach Rady Gminy lub posiedzeniach komisji.

Wykres 4: W jakim celu przychodzi Pan/i do Urzędu Gminy?

[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie trzy wskazania; liczba wszystkich wskazań: 226]

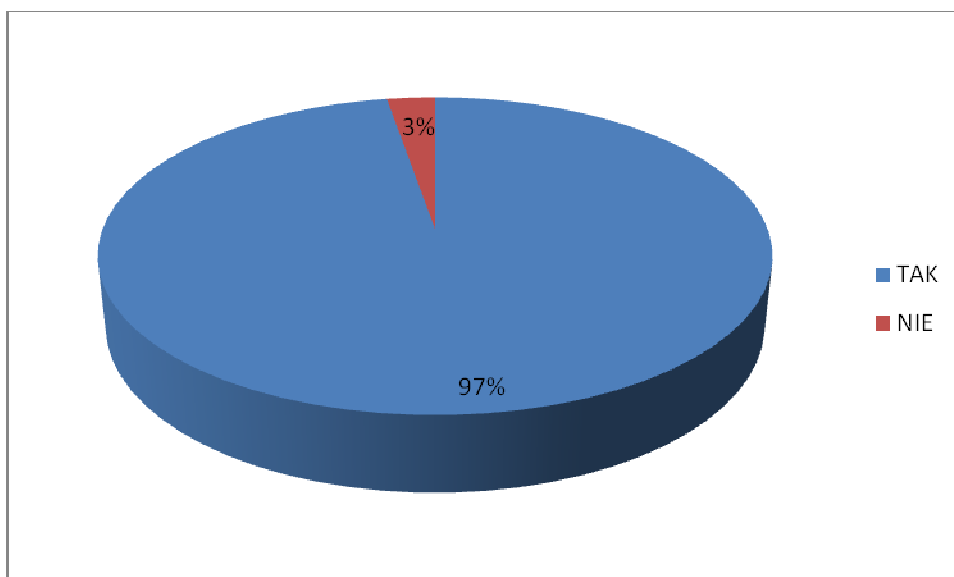
Na pytanie „Skąd czerpie Pan/i wiedzę na temat tego, co dzieje się w Czosnowie?” ankietowani mieszkańcy wskazywali, że – podobnie jak w przypadku informacji dotyczących działań Urzędu Gminy – wiedzę czerpią z lokalnych stron internetowych (100 wskazań), witryny Urzędu Gminy (108) oraz lokalnej prasy (96). Podobnie jak w przypadku wiedzy dotyczącej działań Urzędu Gminy, ankietowani w małym stopniu zdobywają wiedzę na temat swojej gminy w czasie spotkań, rozmów i dyskusji, korzystając raczej z indywidualnych kanałów komunikacji, co ilustruje poniższy wykres.

Wykres 5: Skąd czerpie Pan/i wiedzę na temat tego, co dzieje się w Czosnowie?"
 [pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie trzy wskazania; liczba wszystkich wskazań: 337]

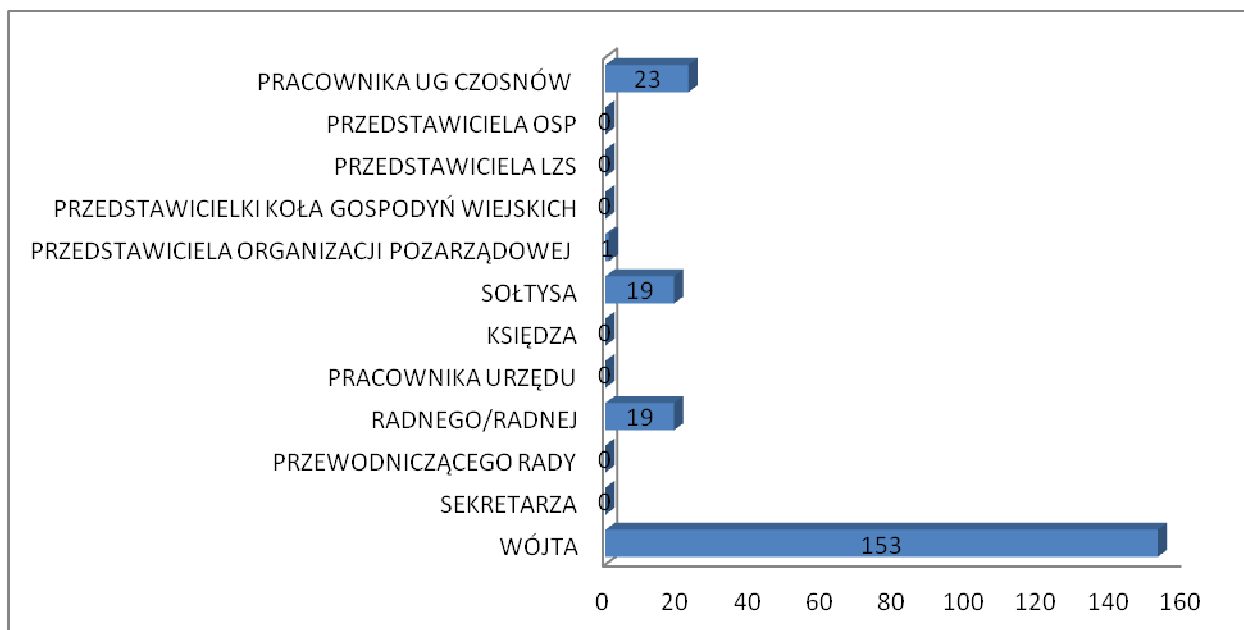
Aktywność społeczna mieszkańców gminy

Aby określić poziom działań na rzecz społeczności lokalnej, zwróciliśmy się z zestawem pytań dotyczących opinii na temat działalności społecznej, możliwości realizacji takich działań w gminie oraz wiedzy na temat osób, które biorą udział w takich przedsięwzięciach. Pierwsze pytanie dotyczące potencjalnych możliwości udziału w działaniach prospołecznych brzmiało: „Czy gdyby zechciał/a Pan/i podjąć działania na rzecz społeczności lokalnej, to wie Pan/i do kogo się zwrócić?”. Niemal wszyscy pytani (97%) odpowiedzieli na to pytanie twierdząco, co widać również na poniższym wykresie.

Wykres 6: Czy gdyby zechciał/a Pan/i podjąć działania na rzecz społeczności lokalnej, to wie Pan/i do kogo się zwrócić?

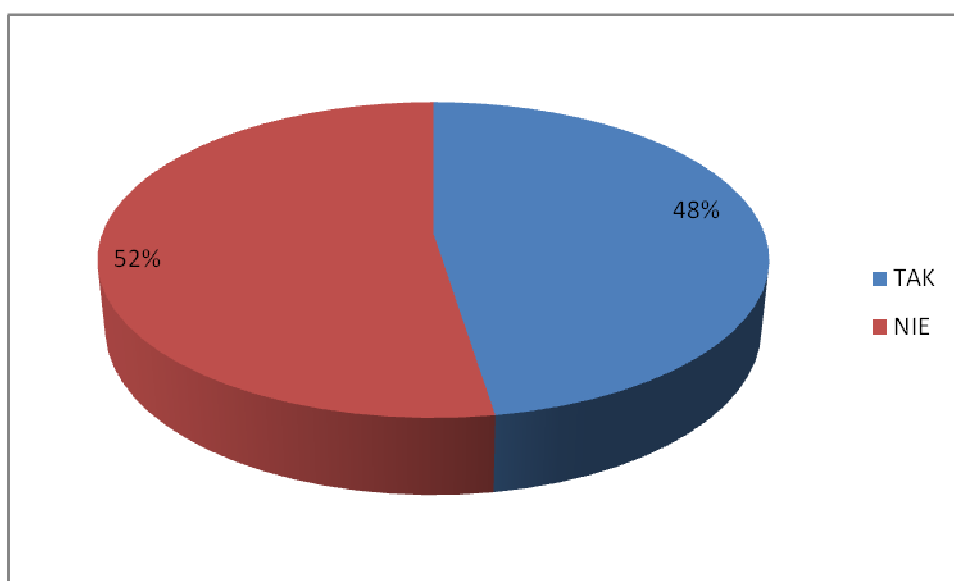
Ponieważ niemal wszyscy wskazali, że znają taką osobę, postanowiliśmy zwrócić się do ankietowanych z pytaniem, w którym wskazaliby, kim jest taka osoba. Jak widać na poniższym wykresie, ponad 3/4 ankietowanych określiło, że taką osobą byłby wójt. To bardzo ciekawy wybór, gdyż tego typu działalność nie leży w kompetencjach wójta. To oznacza, że dla większości ankietowanych zakres obowiązków wójta jest nieznany, bądź wójt pełni rolę osoby, która pomaga mieszkańcom w tym zakresie. Zdecydowanie rzadziej (23 wskazania) wskazywano na przedstawicieli Urzędu Gminy, którzy w tym zakresie mogliby wydawać się osobami „pierwszego kontaktu” dla mieszkańców; tym bardziej, że Urząd Gminy Czosnów ma pracowników odpowiedzialnych za dialog obywatelski, promocję gminy itd. Identyczną liczbę wskazań (19) mieli sołtysi oraz radni gminy. Ze względu na pełnienie funkcji społecznych w lokalnej strukturze samorządowej, tak niska liczba wskazań jest niepokojąca. Może oznaczać, że lokalni politycy nie cieszą się dużym zaufaniem mieszkańców.

Wykres 7: Czy gdyby zechciał/a Pan/i podjąć działania na rzecz społeczności lokalnej, to wie Pan/i do kogo zwrócić?
[liczba wszystkich wskazań: 215]

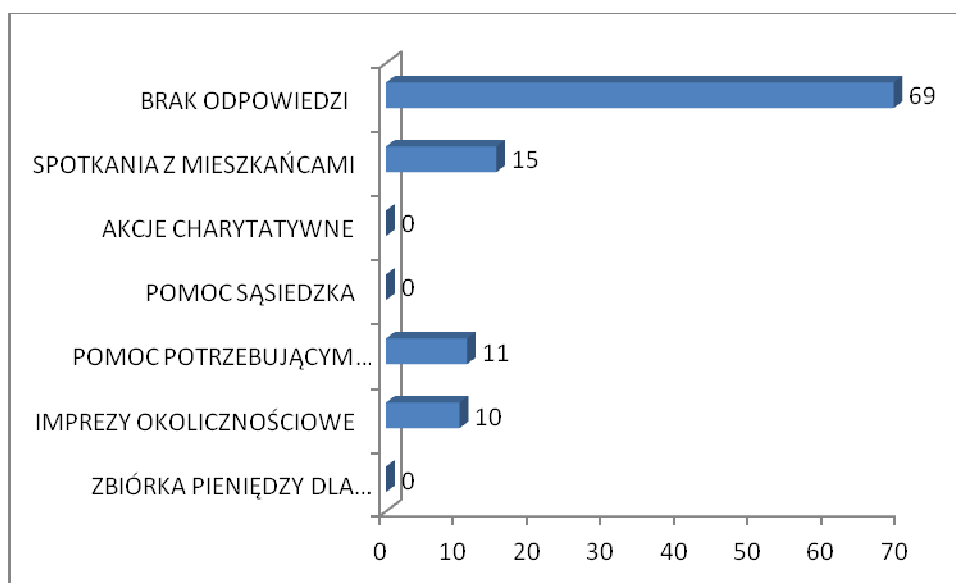
Przechodząc od deklaracji, które miały charakter potencjalnych wyborów, skupiliśmy się na kwestii ustalania faktycznego stanu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Pierwszym pytaniem w tym obszarze było odniesienie się do zaangażowania w działania na rzecz społeczności lokalnej. Na pytanie „Czy angażuje się Pan/i w sprawy społeczności lokalnej?” niewiele ponad połowa mieszkańców (52%) odpowiedziała, że nie angażuje się w taką działalność, natomiast nieco mniej niż połowa (48%) wskazała, że włącza się w sprawy społeczności lokalnej, co widać na poniższym wykresie.

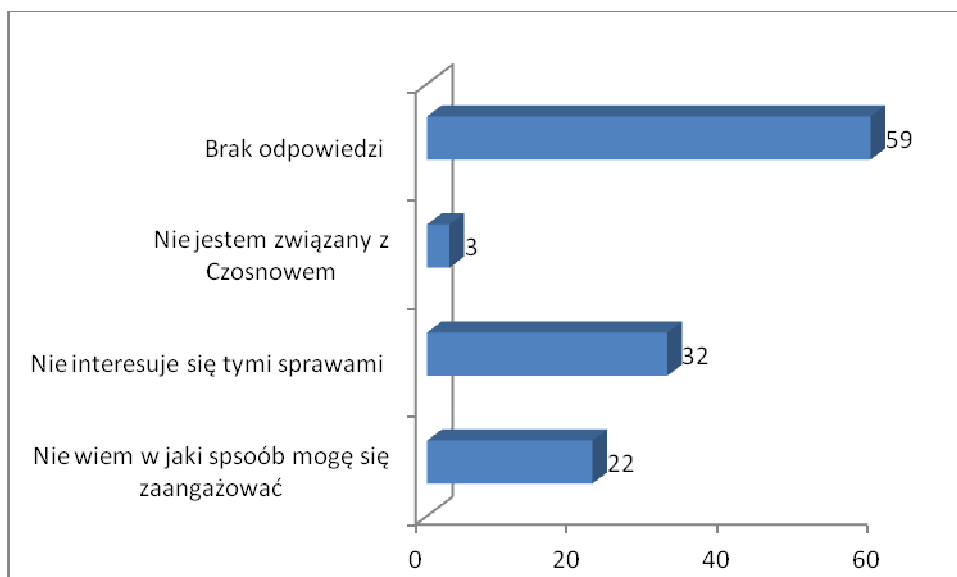
Wykres 8: Czy angażuje się Pan/i w sprawy społeczności lokalnej?

Na poziomie wstępnej deklaracji zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej nie utrzymuje się na najniższym poziomie. Jednak analizując odpowiedzi na pytanie „W jakie konkretne sprawy społeczności lokalnej się Pan/i angażuje?”, zauważyć można, że zaledwie nieco więcej niż jedna trzecia respondentów (36 badanych), którzy wcześniej zadeklarowali zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej, potrafi wymienić autentyczne działania, w których brała udział. Jak widać na poniższym wykresie, niewiele osób potrafiło wskazać konkretnie, w jakie działania się angażuje. Duży poziom ogólności skłania więc mieszkańców do wyrażania opinii pozytywnych, natomiast zadanie sprecyzowania konkretnego działania wiąże się z brakiem odpowiedzi.

Wykres 9: W jakie konkretne sprawy społeczności lokalnej się Pan/i angażuje?
[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie dwie wskazania; liczba wszystkich wskazań:105]

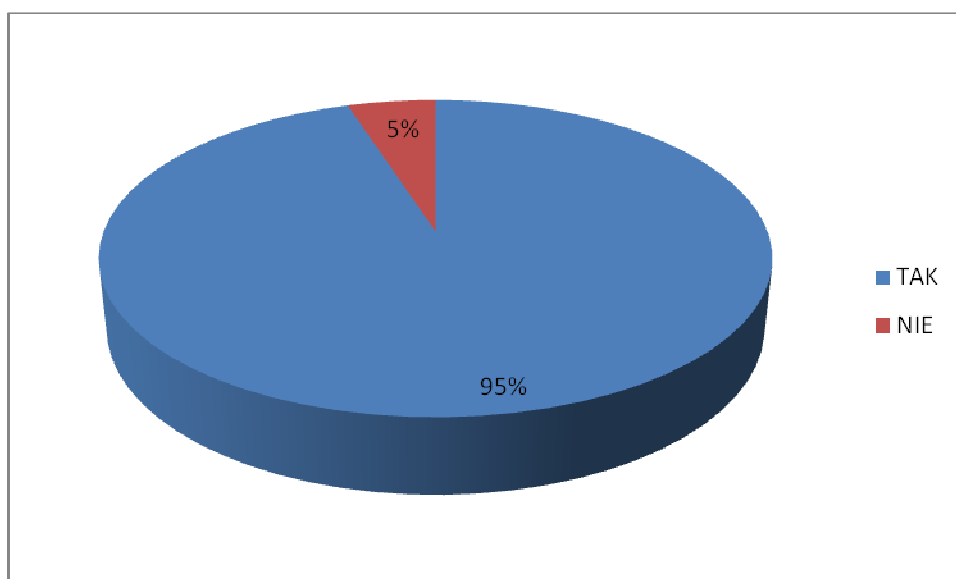
Do osób, które wcześniej zadeklarowały, że nie angażują się w sprawy społeczności lokalnej (52% ankietowanych), zwróciliśmy się z pytaniem o przyczyny braku zaangażowania. Jak widać na poniższym wykresie, największa część spośród osób niezaangażowanych (59 wskazań) nie potrafiła wskazać żadnej przyczyny takiego stanu rzeczy, co oznaczać może, że wynika to zwyczajnie z braku potrzeb, braku zainteresowania czy chęci do tego typu działań. Natomiast część osób jasno wskazała (32 wskazania), że nie jest zainteresowana tego typu działaniami. Pozostała część osób (22 wskazania) twierdziła, że nie wie, w jaki sposób ma się angażować w działania związane ze społecznością Czosnowa.

Wykres 10: Jeśli nie, dlaczego się Pan/i nie angażuje?

Organizacje pozarządowe – wiedza i opinie mieszkańców Czosnowa

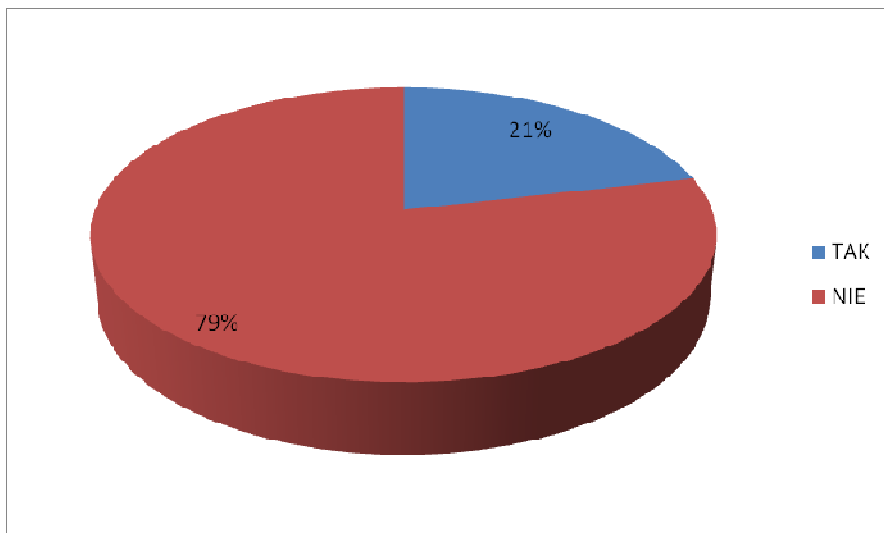
Niemal wszyscy ankietowani mieszkańcy wskazali, że wiedzą, czym są organizacje pozarządowe (95%). Jedynie co dwudziesty badany (5%) nie wiedział, czym jest organizacja trzeciego sektora, co ilustruje poniższy wykres.

Wykres 11: Czy wie Pan/i, czym jest organizacja pozarządowa?

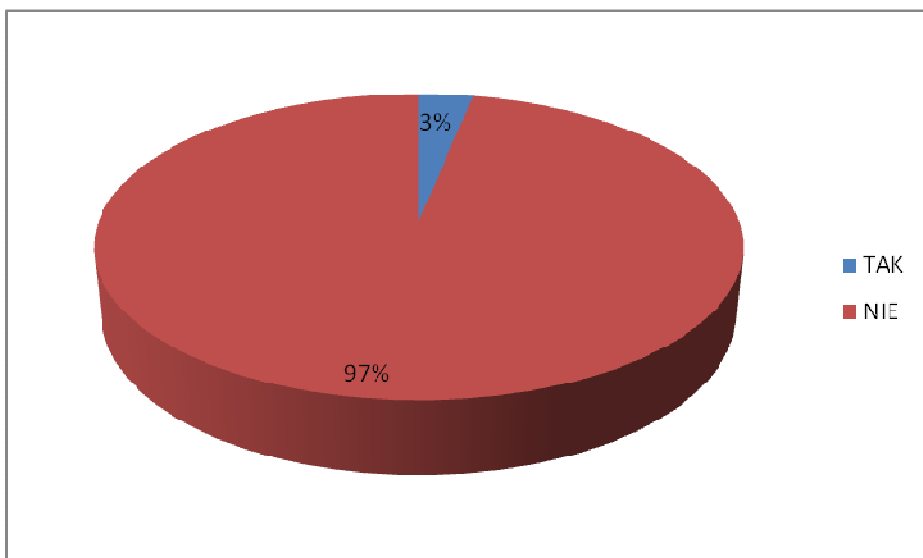
Wiedza na poziomie ogólnym nie przekłada się na wiedzę dotyczącą organizacji działających w gminie. Ponad 3/4 badanych (79%) na pytanie „Czy zna Pan/i organizację

pozarządową działającą na terenie gminy?” wskazało, że nie zna żadnej organizacji pozarządowej działającej na terenie gminy Czosnów. Można więc zakładać, że znajomość organizacji trzeciego sektora dla zdecydowanej większości związana jest z organizacjami, które działają na terenie całej Polski lub Mazowsza. Jak widać na poniższym wykresie, jedynie dla nieco więcej niż co piątej osoby (21%) organizacja z terenu gminy była znana.

Wykres 12: Czy zna Pan/i organizację pozarządową działającą na terenie gminy?

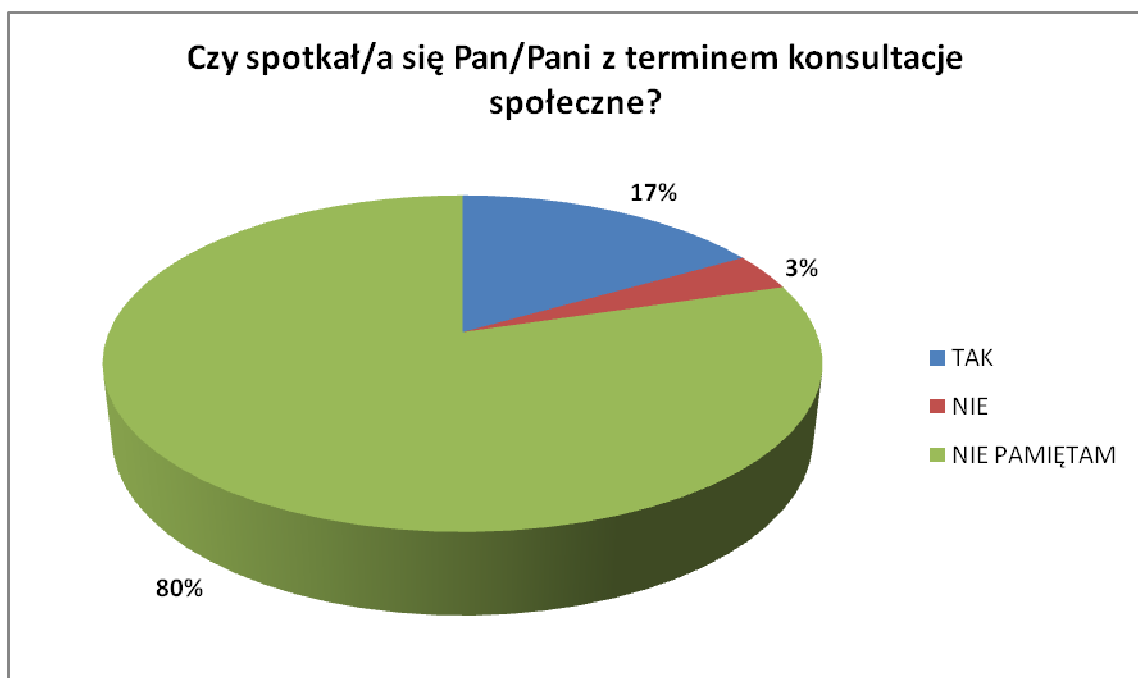
Podsumowaniem tego tematu było zwrócenie się do ankietowanych z pytaniem dotyczącym bezpośredniego zaangażowania mieszkańców w działania społeczne. Na pytanie „Czy kiedykolwiek angażował/a się Pan/i w nieodpłatne i dobrowolne działania społeczne?” jedynie 3% ankietowanych powiedziało, że miało takie doświadczenia. Niemal wszyscy ankietowani przyznali, że nigdy nie angażowali się w takie działania.

Wykres 13: Czy kiedykolwiek angażował/a się Pan/i w nieodpłatne i dobrowolne działania społeczne?

Opinie mieszkańców na temat konsultacji społecznych

Aby poznać wiedzę mieszkańców w zakresie partycypacji obywatelskiej oraz stopień zainteresowania tym tematem, zwróciliśmy się do nich z pytaniem „Czy spotkał się Pan/i z terminem konsultacje społeczne?”. Zadając pytanie związane ze znajomością terminu, chcieliśmy dowiedzieć się, czy dla mieszkańców gminy Czosnów definicja „konsultacji społecznych” jest powszechnie znana i czy mieszkańcy spotkali się z nią wcześniej. Jak wynika z przeprowadzonych badań, zdecydowana większość (80%) nie pamięta, aby spotkała się z terminem konsultacji społecznych. Jedynie mniej niż jedna piąta badanych (17%) odpowiedziała, że spotkała się z tym terminem. Zaledwie 3% badanych zadeklarowało, że nie pamięta, czy spotkało się z tym terminem. Jak widać, wiedza mieszkańców Czosnowa dotycząca terminu konsultacji społecznych nie jest oczywista, być może ankietowani spotkali się z terminem, ale niekoniecznie go zapamiętali i zrozumieli. W dobie powszechności konsultacji społecznych bardzo możliwe jest także, iż mieszkańcy słyszeli o takich działaniach, nie posiadli jednak konkretnej wiedzy na temat szczegółów.

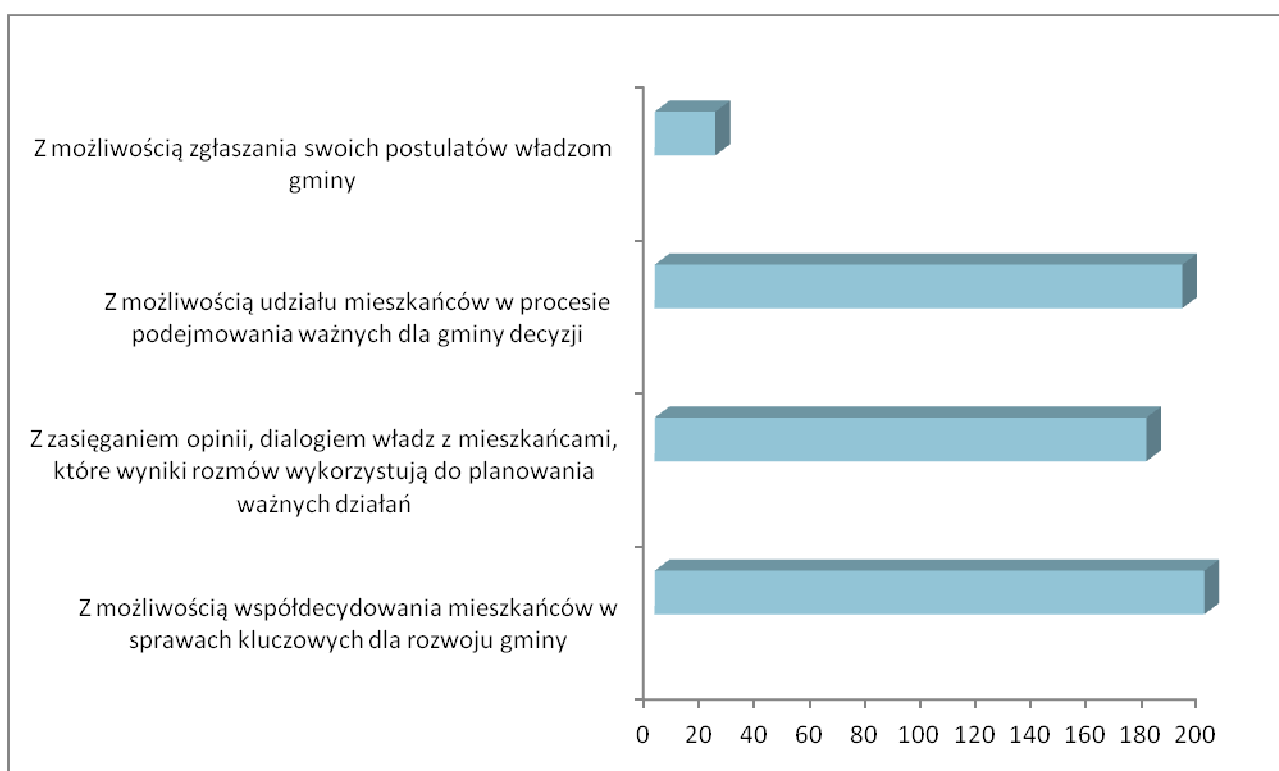

Wykres 14: Czy spotkał/a się Pan/i z terminem konsultacje społeczne?

Ważnym elementem działania przed rozpoczęciem konsultacji z mieszkańcami było poznanie ich sposobu interpretacji terminu konsultacji społecznych. W pytaniu wielokrotnego wyboru „Z czym kojarzy się Panu/i termin konsultacje społeczne?” ankietowani najczęściej

wskazywali, że konsultacje wiążą się „z możliwością współdecydowania mieszkańców w sprawach kluczowych dla rozwoju gminy” (199 wskazań). Drugim najczęstszym wyborem, który określić można na podstawie wypowiedzi mieszkańców, była odpowiedź: „z możliwością udziału mieszkańców w procesie podejmowania ważnych dla gminy decyzji” (191 wskazań). Trzecim najczęstszym wyborem była odpowiedź: „z zasięgnięciem opinii, dialogiem władz z mieszkańcami, które wyniki rozmów wykorzystują do planowania ważnych działań” (171 wskazań). Można stwierdzić, iż choć sam termin pozostawał dla ankietowanych niejasny, to w jego interpretacjach wskazywano na procesy współdecydowania, udział mieszkańców oraz możliwości, które przed nimi stoją.

Wykres 15: Z czym kojarzy się Panu/i termin konsultacje społeczne?

[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie cztery wskazania; liczba wszystkich wskazań: 591]

Istotnym aspektem udziału w procesach związanych z partycypacją obywatelską jest przekonanie mieszkańców, że ich udział ma wpływ na podejmowane decyzje lub proponowane rozwiązania. Jak widać na poniższym wykresie, niemal wszyscy ankietowani (93%) są zdania, że warto, aby władze konsultowały z mieszkańcami ważne decyzje. Tak wysoki odsetek pozytywnych odpowiedzi pokazuje, że dla ankietowanych udział w procesach decyzyjnych władz gminy jest wskazany i wartościowy. Zaledwie 2% ankietowanych odpowiedziało, że udział

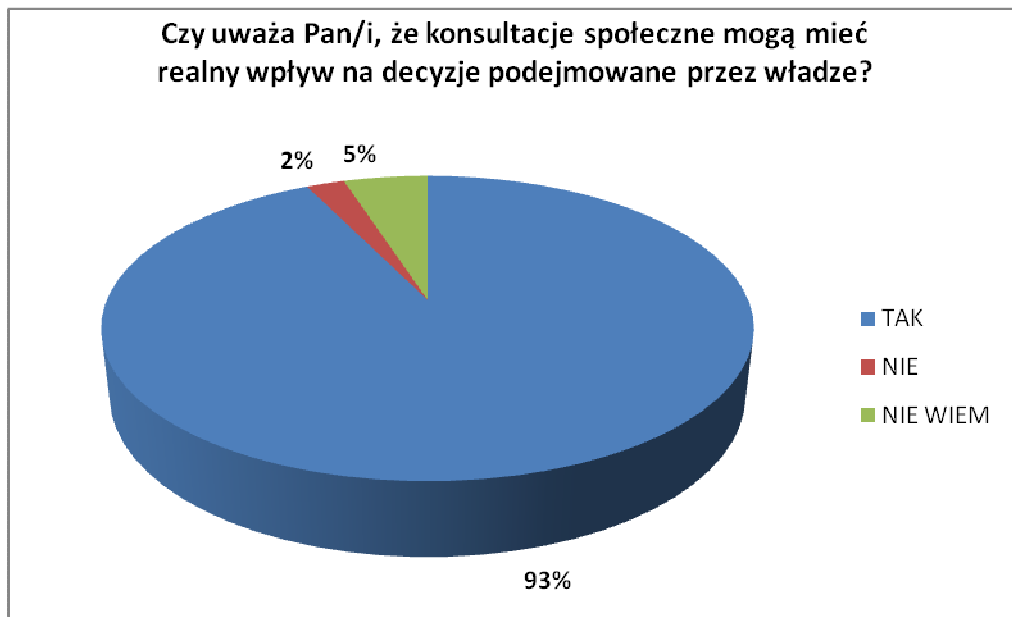
mieszkańców w procesie podejmowania ważnych decyzji nie jest ich zdaniem ważny. Niewiele więcej, bo tylko 5% badanych, wskazało, że nie ma zdania na ten temat. Wyjątkowo niska liczba wskazań odpowiedzi negatywnych w gminie Czosnów może wynikać z tego, że mieszkańcy są aktywni i chętnie włączają się w działania samorządu oraz że czekają na możliwość współdecydowania z władzami. Warto jednak pamiętać, że pozytywne wskazania mogą nie przekładać się bezpośrednio na udział mieszkańców w procesach decyzyjnych. Pozostając w sferze deklaracji, mieszkańcy mogą jedynie sygnalizować chęć udziału, która niekoniecznie przełoży się na aktywne uczestnictwo, jeśli byłaby ku temu okazja.

Wykres 16: Jak się Pan/i wydaje, czy warto aby władze konsultowały z mieszkańcami ważne decyzje?

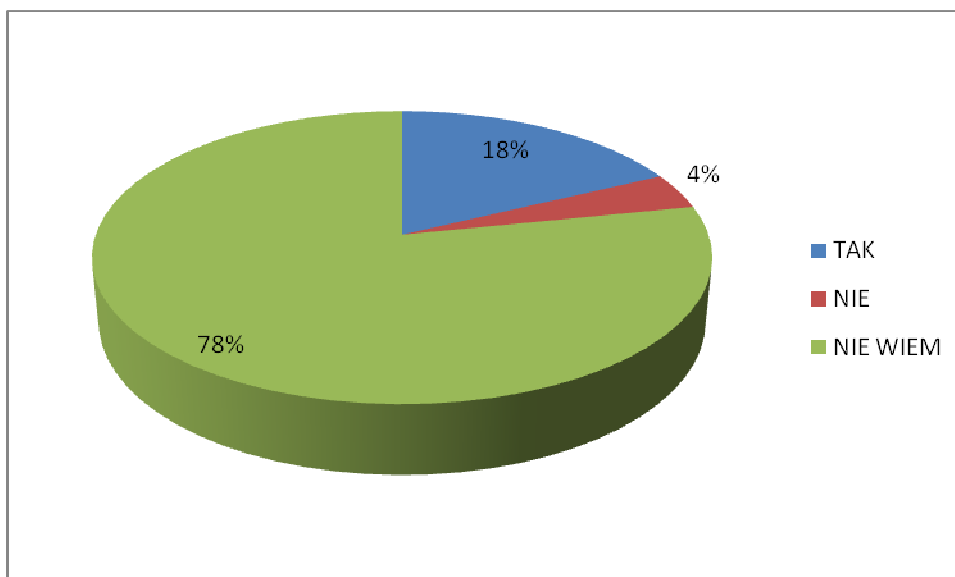
Na pytanie „Czy uważa Pan/i, że konsultacje społeczne mogą mieć realny wpływ na decyzje podejmowane przez władze?” **niemal wszyscy mieszkańcy (93%)** odpowiedzieli, że konsultacje mogą dać taką możliwość. Zaledwie **2% badanych** odpowiedziało, że konsultacje nie dają takiej możliwości, a co **dwudziesty badany (5%)** wskazał, że nie ma wiedzy w tym zakresie. Niezwykle pozytywne opinie mieszkańców na temat konsultacji oraz bardzo mała liczba negatywnych odpowiedzi wskazują na ogromną szansę powodzenia procesu konsultacyjnego, który prowadzony będzie z mieszkańcami. Niemniej jednak uświadamia także, że na osobach prowadzących konsultacje z mieszkańcami gminy spoczywa ogromna odpowiedzialność

wynikająca z faktu, iż dla mieszkańców konsultacje są istotnym wydarzeniem w życiu społeczności lokalnej.

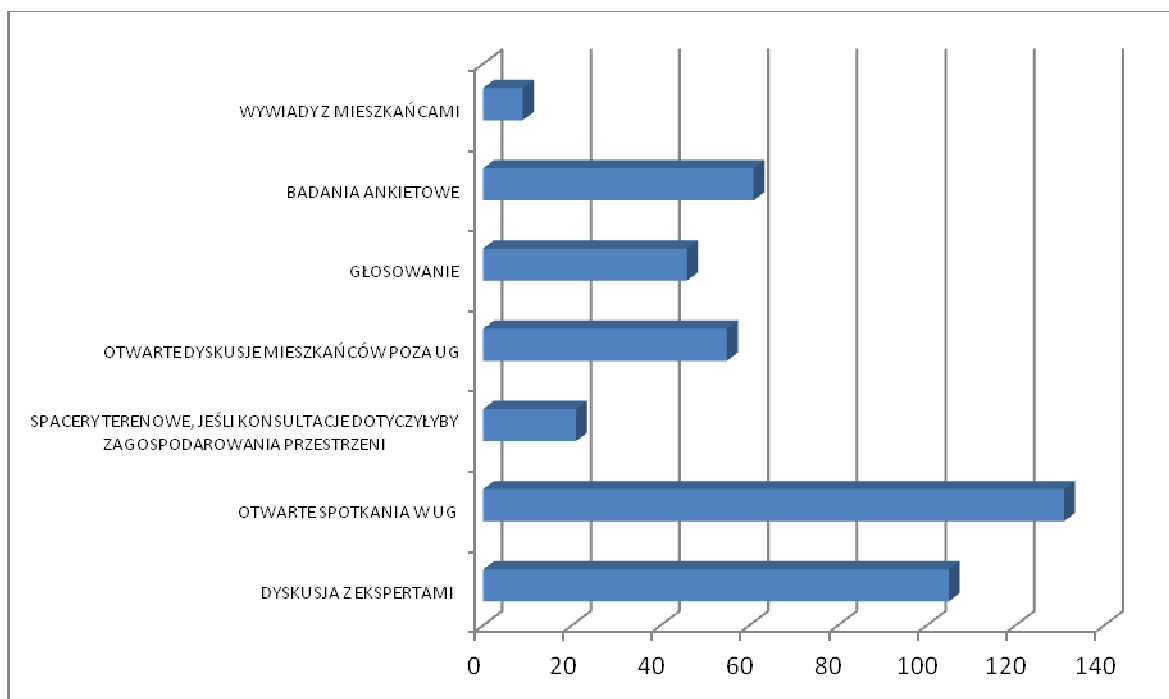
Wykres 17: Czy uważa Pan/i, że konsultacje społeczne mogą mieć realny wpływ na decyzje podejmowane przez władze?

Mimo że mieszkańcy bardzo pozytywnie wypowiadają się na temat konsultacji społecznych, to na pytanie „Czy na terenie gminy Czosnów były prowadzone konsultacje społeczne z mieszkańcami?” ponad 3/4 ankietowanych (78%) odpowiada, że nie wie, czy takie konsultacje w Czosnowie były prowadzone. Jedynie mniej niż jedna piąta ankietowanych (18%) wie, że taki proces miał miejsce. Konsultacje społeczne w Czosnowie zostały po raz pierwszy przeprowadzone w sierpniu 2013 roku i dotyczyły wyboru patrona parku w Czosnowie. Oznacza to, że mieszkańcy nie byli zainteresowani prowadzonymi konsultacjami lub że nie zostali wystarczająco dobrze poinformowani. Poniższy wykres ilustruje wiedzę mieszkańców na temat konsultacji społecznych prowadzonych w gminie.

Wykres 18: Czy na terenie gminy Czosnów były prowadzone konsultacje społeczne z mieszkańcami?

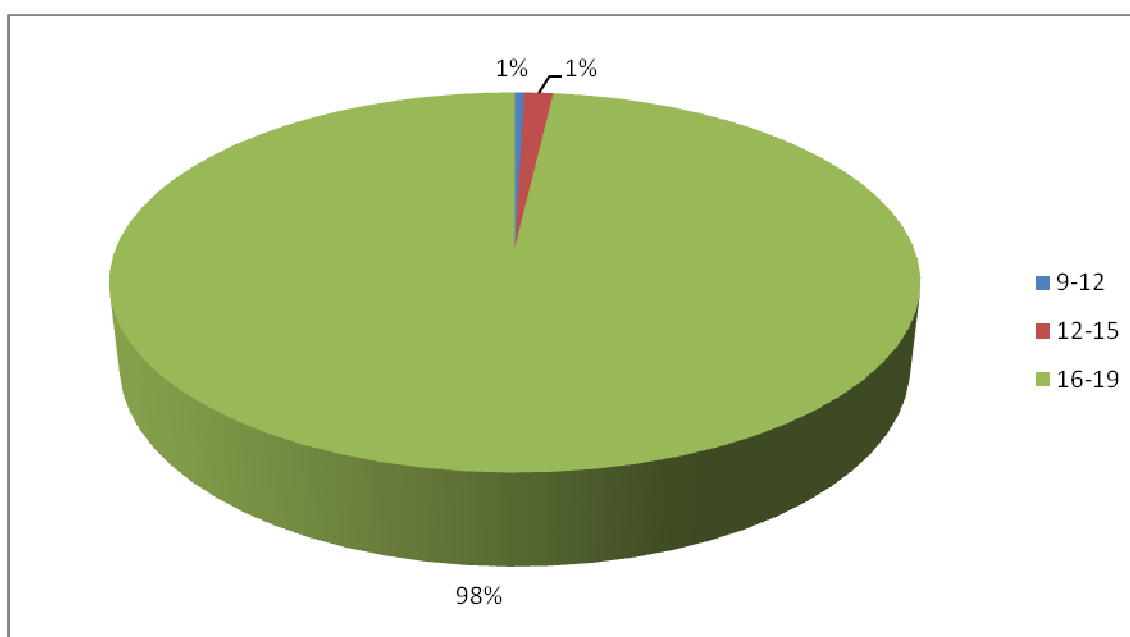
Aby dowiedzieć się, jakie formy konsultacji społecznych byłyby dla mieszkańców najlepsze, zwróciliśmy się z pytaniem wielokrotnego wyboru (maksymalnie 3 możliwe odpowiedzi) „W jakich formach konsultacji chciałby/chciałaby Pan/i uczestniczyć?”. Najwięcej wskazań (131) pojawiło się przy odpowiedzi „otwarte spotkanie w Urzędzie Gminy”. To ciekawe, ponieważ wiele podręczników konsultacji radzi, aby unikać przestrzeni samorządów i zapraszać mieszkańców do bardziej otwartych i mniej sformalizowanych przestrzeni. Drugim najczęściej wskazywanym wyborem była dyskusja z ekspertami (105 wskazań). To istotny wskaźnik, gdyż duża liczba osób biorących udział w konsultacjach zgłasza potrzebę poznania eksperckich, naukowych i profesjonalnych analiz efektów, konsekwencji czy skutków działań, które mogą powstać w efekcie konsultacji. Na podstawie deklaracji widać, że mieszkańcy chcą brać czynny udział w procesie podejmowania decyzji, bowiem głosowanie i badania ankietowe nie cieszyły się już tak dużą popularnością. Być może wynika to z faktu, iż ankietowani zetknęli się z jednorazowym sondażem, który nie stanowił wprowadzenia do dalszej dyskusji. Ciekawe, że otwarte spotkania dla mieszkańców organizowane poza Urzędem Gminy cieszyły się ponad dwukrotnie niższą popularnością (55 wskazań) niż tego typu spotkania w siedzibie Urzędu Gminy.

Wykres 19: W jakich formach konsultacji chciałby/chciałaby Pan/i uczestniczyć?

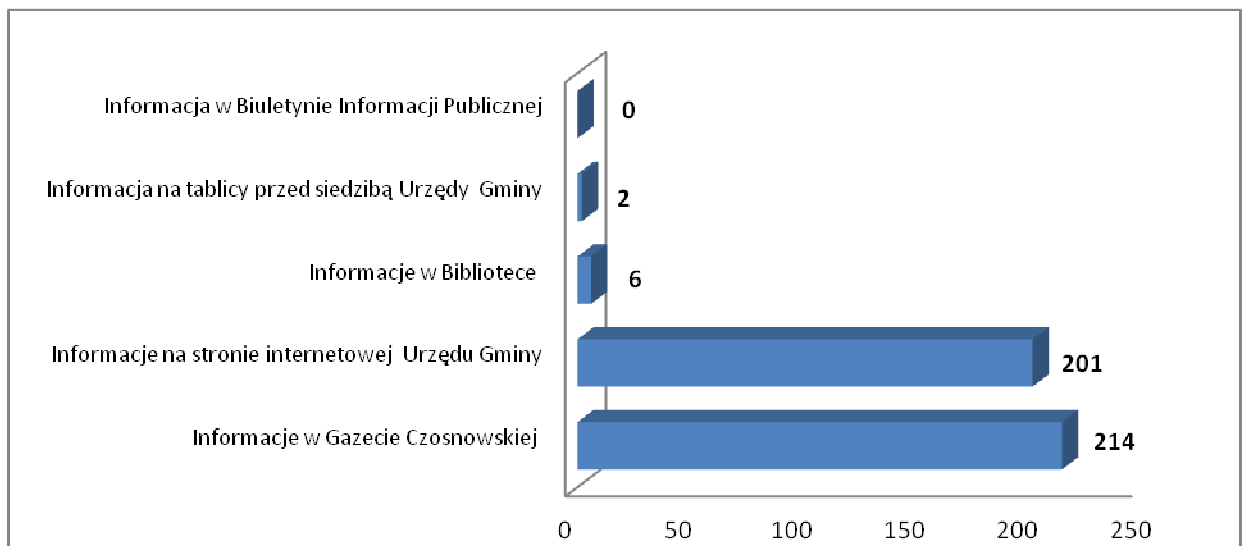
[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie cztery wskazania; liczba wszystkich wskazań: 428]

Ważnym elementem konsultacji z mieszkańcami jest pora, o której odbywają się dyskusje, spotkania i inne wydarzenia organizowane w trakcie konsultacji z mieszkańcami. Niemal wszyscy badani na pytanie „W jakich godzinach powinny być prowadzone konsultacje społeczne z mieszkańcami?” odpowiedzieli, że między 16 a 19 (98%). Jedynie 2% ankietowanych wskazało, że godziny te powinny być inne.

Wykres 20: W jakich godzinach Urząd Gminy powinien prowadzić konsultacje społeczne z mieszkańcami?

Możliwość skutecznego prowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami w znacznej mierze zależy od właściwego poinformowania o poszczególnych działaniach konsultacyjnych. Aby móc określić, jak i gdzie informować mieszkańców, zadaliśmy pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 2 odpowiedzi) „W jaki sposób organizatorzy powinni zapraszać mieszkańców od udziału w konsultacjach społecznych?”. Największą liczbą wskazań cieszyła się „Gazeta Czosnowska” (214 wskazań) oraz strona internetowa Urzędu Gminy (201 wskazań). Wybory mieszkańców nie wywołują zdziwienia, gdyż – jak wynika z wcześniejszych wyników ankiet – lokalna gazeta oraz oficjalna strona internetowa gminy cieszą się dużym zainteresowaniem. Z kolei informacje przekazywane w bibliotece nie cieszyłyby się dużym zainteresowaniem, a ogłoszenie w Biuletynie Informacji Publicznej nie zostało wskazane przez żadnego z badanych.

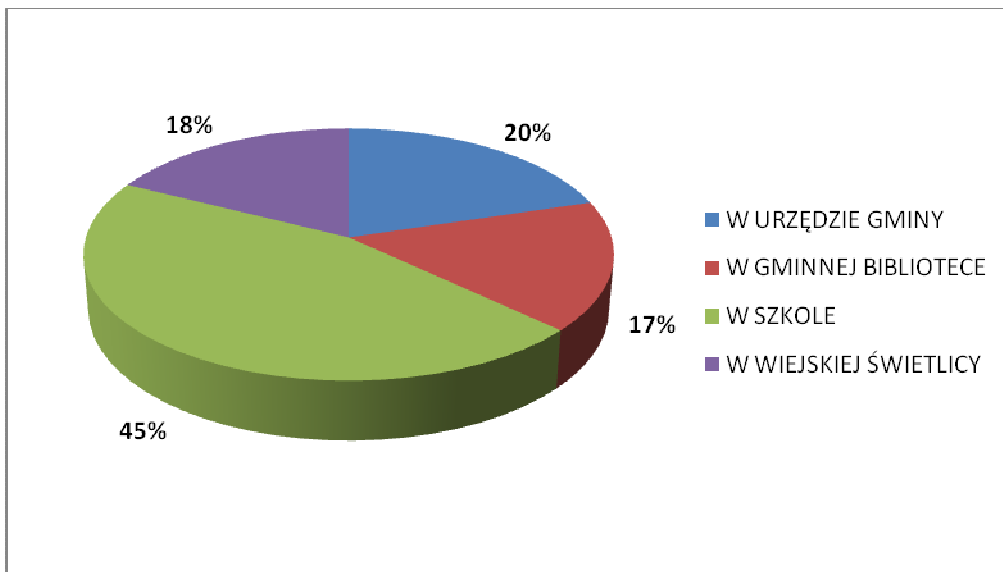

Wykres 21: W jaki sposób organizatorzy powinni zapraszać mieszkańców od udziału w konsultacjach społecznych? (proszę wybrać maksymalnie 2 sposoby)

[pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie trzy wskazania; liczba wszystkich wskazań: 423]

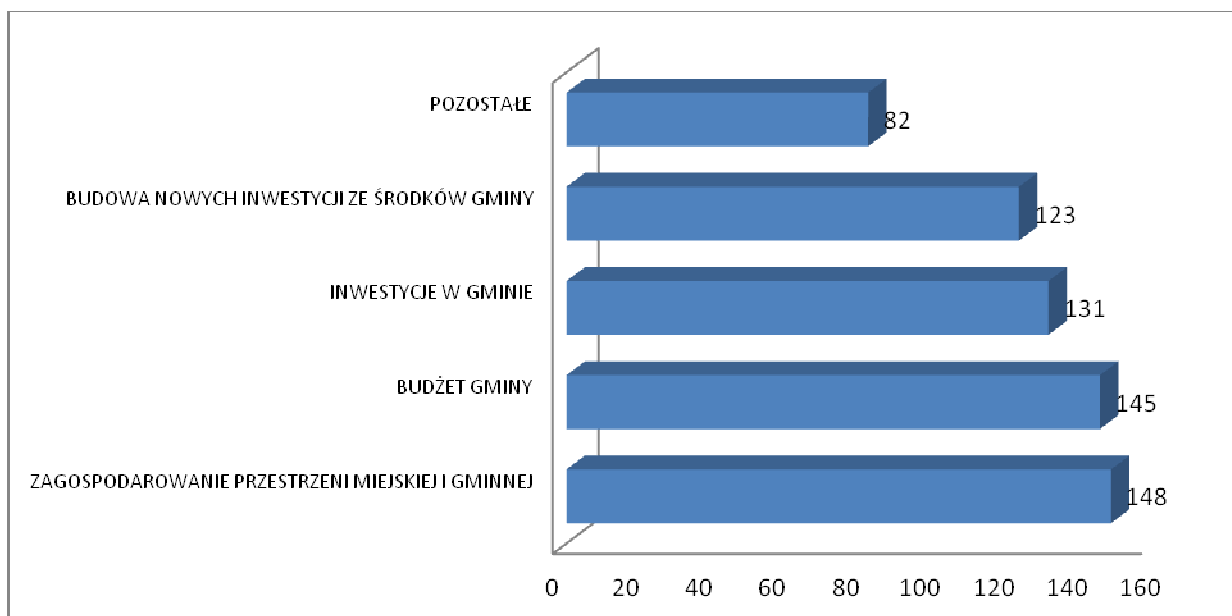
Na pytanie „Gdzie na terenie gminy Czosnów powinny być prowadzone konsultacje społeczne z mieszkańcami?” większość, bo prawie połowa badanych (45%) wskazała, że powinna to być szkoła. Jak widać z deklaracji mieszkańców szkoła pełni nie tylko rolę edukacyjną dla dzieci i młodzieży, ale stanowi także ważną instytucję integracji różnych grup społecznych mieszkańców gminy. Co czwarty ankietowany wskazał, że powinien być to Urząd Gminy (20%), co przekłada się na wcześniejsze deklaracje mieszkańców dotyczące otwartych

spotkań w Urzędzie Gminy. Niemal taka sama liczba mieszkańców wskazała, że spotkania mogłyby odbywać się zarówno w wiejskiej świetlicy (18%), jak i w gminnej bibliotece (17%).

Wykres 22: Gdzie na terenie Gminy Czosnów powinny być prowadzone konsultacje społeczne z mieszkańcami?

Na pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 4 odpowiedzi do wyboru) „Jakie działania w gminie powinny być poddawane konsultacjom?“, ankietowani mieszkańcy odpowiadali, że najbardziej interesuje ich zagospodarowanie przestrzeni miejskiej (148 wskazań), budżet gminy (145 wskazań), inwestycje w gminie (131 wskazań) oraz nowe inwestycje ze środków gminy (123 wskazania). Deklaracje, które widać na poniższym wykresie świadczą o tym, że mieszkańcy oczekują udziału w procesach podejmowania bardzo ważnych decyzji przez władze gminy. Dla ankietowanych nie były istotne sprawy błahe, jednorazowe czy dotyczące wycinków życia społeczności lokalnej, a działania horyzontalne, polegające na rozwoju gminy, który może być określony razem z nimi.

Wykres 23: Jakie działania w gminie powinny być poddawane konsultacjom?
 [pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie cztery wskazania; liczba wszystkich wskazań: 629]

Analiza Pogłębionych Wywiadów Grupowych przeprowadzonych w Czosnowie

W trakcie dwóch pogłębionych wywiadów grupowych z przedstawicielami Urzędu Gminy Czosnow (6 osób) oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych moderator miał za zadanie poznać specyfikę społeczności lokalnej Czosnowa. W trakcie obu wywiadów jednym z poruszonych tematów była aktywność społeczna mieszkańców, którą moderator podniósł jako ważny element dyskusji. W swoich pierwszych wypowiedziach uczestnicy wywiadu odnieśli się do aktywności lub jej braku oraz zainteresowania działaniami na rzecz społeczności Czosnowa.

Aktywność społeczna mieszkańców Czosnowa

Jedna z pierwszych odpowiadających na to zagadnienie powiedziała:

Myślę, że u nas jest to w ten sposób widoczne, że część osób aktywnie udziela się we wszystkich działaniach. W zasadzie ta sama grupa pojawia się na wszystkich działaniach, bierze udział w projekcie, przychodzi na konsultacje. To grupa osób, której nie trzeba specjalnie zapraszać, ani wiele razy namawiać.

Inna badana wypowiedziała się w bardzo podobnym tonie, dodała jednak, że dla mieszkańców ważna jest także przestrzeń:

Zainteresowani idą takim trybem, że nie boją się tego udziału, że przychodzą na różne zajęcia i konsultacje, włączają się w działania, bo już wcześniej w czymś uczestniczyli i przez to mamy jedną grupę uczestników, do której trudno zaangażować kogoś nowego. Ważnym czynnikiem jest też lokalizacja, określenie gdzie dane działania się odbywają. Jeśli to gdzieś jest w centrum to myślę, że łatwiej jest ludziom przyjechać z terenu w to miejsce, bo jest lepsza komunikacja, więcej ludzi mieszka w Czosnowie i tutaj więcej się dzieje, jak to zawsze w centrum gminy czy miasta. Jeśli jest to gdzieś na peryferiach, to już niekoniecznie, ludzie nie chcą przyjeżdżać, mówią, że mają daleko i ciężko im się wybrać. Generalnie jest też ta bariera, że niektórzy ludzie nie przyjeżdżają mimo wszystko, bo, jak to mówią, im się to nie opłaca, bo jest za daleko, bo jest za drogo, bo po prostu nie są zainteresowani.

Przedstawicielki urzędu odnosiły się do zainteresowania mieszkańców gminy działaniami Urzędu Gminy Czosnów i zwracały uwagę, że są one coraz bardziej pozytywne, co ilustruje jedna z wypowiedzi badanych:

Wydaje mi się, że mieszkańcy zazwyczaj przychodzą coraz bardziej pozytywnie nastawieni. Szczególnie, jeśli chodzi o pracę urzędników, załatwienie spraw w urzędzie. (...) U mnie rzadko zdarzają się takie sprawy konfliktowe, najczęściej przychodzą mieszkańcy, którzy chcą o coś zapytać, czegoś się dowiedzieć. Zazwyczaj można dojść do jakiegoś rozwiązania, mieszkańcy pytają, szukają sami odpowiedzi, nie przychodzą z założeniem, że urząd coś na nich nakłada, czego oni nie chcą robić. Jeśli chodzi o nastawienie, to myślę, że jest jak najbardziej pozytywne i sądzę, że może gdybyśmy wyszli z jakąś inicjatywą, to byłby pozytywny odzew na to.

Inna badana odniosła się do osób, które mieszkają w gminie od niedawna, co z racji odległości od Warszawy (ok. 25 km) jest coraz częściej dostrzeganym zjawiskiem:

Zauważyłam jedną prawidłowość – często aktywni są ludzie, którzy się sprowadzają na te tereny, są nowymi mieszkańcami gminy Czosnów. Czasem jest tak, że chcą mieć to wszystko, co mieli w mieście, tutaj na wsi, więc są aktywni, ale nie zawsze pozytywnie odnoszą się do naszych działań. Mała gmina nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom tego, co zapewniała stolica. Później to się jakoś normuje. Te początki tych wszystkich napływowych mieszkańców są trudne, później to się jakoś dociera i jesteśmy się w stanie dogadać, ale na początku to tak jest.

Badani wskazywali, że mimo iż mieszkańcy uznawali tematykę konsultacji za ważną i interesującą, to w ograniczonej liczbie wzięli udział w konsultacjach, które odbyły się w 2013 roku. Jak powiedziała jedna z badanych:

Prowadziliśmy w zeszłym roku konsultacje społeczne z mieszkańcami dwa razy. Wiele osób się interesowało, szczególnie w kwestii nadania imienia parku przed Urzędem Gminy. Jak puściliśmy informację, odzew na początku był właściwie zerowy – nikt nie miał pomysłów na tę nazwę. Okazało się, że nie chodzi o to, że nikt nie ma pomysłu na nazwę, tylko spory rozegrały się nie w urzędzie, a gdzieś poza nim. Mieszkańcy żywo interesowali się tym, jaka to będzie nazwa. Krytykowali swoje pomysły, mieli własne, ale do nas oficjalnie nic nie dotarło. Dyskusja toczyła się gdzieś w nieformalnej sferze, która nie odnosiła się do zbierania pomysłów przez urząd.

Ponadto badani odnosili się do kwestii otwartości urzędu jako instytucji, miejsca spotkań mieszkańców i miejsca, które jest przyjazne dla mieszkańców:

Wydaje mi się, że urząd nie jest postrzegany jako taka zamknięta, niedostępna instytucja, w której niczego się nie można dowiedzieć, gdzie nie można pójść do pracowników i zwyczajnie spytać. (...) Ja mogę powiedzieć z mojej perspektywy jako mieszkańca gminy, że często przychodzę do urzędu i spotykam się z pracownikami, jeśli potrzebuję jakiejś informacji. Jeszcze nie zdarzyło mi się, żeby mi ktoś odmówił i powiedział, że nie ma dla mnie czasu.

Celnym podsumowaniem wywiadów grupowych było spostrzeżenie badanej, która powiedziała:

Warto prowadzić z mieszkańcami konsultacje społeczne w gminie, bo to aktualny temat, który nas ominął i nie jest tak ważnym dla mieszkańców, jak w innych miastach i gminach w Polsce. Widziałam u rodziny, która brała udział w takich konsultacjach, jak ważna była kwestia udziału w tym, co działo się w społeczności, zazdrościłam im, że mają taką możliwość, ale i zazdrościłam, że są tak bardzo związani z gminą. Dla nas udział w konsultacjach to będzie dobra okazja, żeby w końcu zacząć aktywnie brać udział w działaniach gminy.

Analiza dokumentów źródłowych

Celem badania przy użyciu narzędzia analizy *desk research* było określenie adresatów działań, celów nadrzędnych programów i strategii, grup beneficjentów pośrednich, wskazanie osób i instytucji zaangażowanych w proces tworzenia dokumentów oraz wskazania, na ile omawiane programy i strategie zostały oparte na działaniach konsultacyjnych z mieszkańcami i odbiorcami programów. Programy i strategie powinny stanowić odpowiedź na problemy

poszczególnych grup społecznych w gminie, dlatego uwzględnione w nich działania winny stanowić efekt współpracy, konsultacji i doświadczeń potencjalnych odbiorców. Dokumenty powinny zawierać rozbudowaną diagnozę uwzględniającą potrzeby mieszkańców, aby w ramach horyzontalnych działań rozwiązywać problemy społeczności lokalnej. Nieuwzględnienie potrzeb mieszkańców w obrębie najważniejszych działań projektowanych przez gminne instytucje może skłaniać do uznania, że pomysły odpowiadają jedynie na potrzeby autorów i nie liczą się z opinią mieszkańców. Ponadto ważnym elementem analizy był harmonogram konsultacji, sposób uchwalania dokumentów, sposób poddawania dokumentów ewaluacji i aktualizacji. Do analizy zakwalifikowano następujące dokumenty: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Czosnów do 2020 roku, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, Program współpracy Gminy Czosnów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Jednym z najważniejszych dokumentów strategicznych każdej gminy jest strategia rozwoju gminy, która w Czosnowie nosi nazwę Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Czosnów do 2020 roku. Niniejszy dokument został napisany na początku 2008 roku i jest zatwierdzony na lata 2008–2020. Autorami strategii są pracownicy naukowcy Katedry Ekonomiki i Finansów Samorządu Terytorialnego Szkoły Głównej Handlowej.

Dokument oparty jest na podwójnym założeniu:

1. analiza zewnętrzna – szanse i zagrożenia określone jako występujące poza gminą,
2. analiza wewnętrzna – społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, przestrzenne, ekologiczne i finansowe możliwości gminy wewnątrz jej struktury.

Dokument odwołuje się do następujących analiz gminy:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czosnów,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czosnów,
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wiejskiej Czosnów,
- Program Ochrony Środowiska i Gminnym Planie Gospodarki Odpadami dla Gminy Czosnów,
- Założenia do Planu Zaopatrzenia w Energię Elektryczną Gminy Czosnów.

Strategia odwołuje się do licznych ustaw oraz programów regionalnych i ogólnopolskich, co bez wątplenia świadczy o wiedzy merytorycznej autorów. Dokument nie zakładał uwzględnienia opinii mieszkańców ani w procesie tworzenia, ani w momencie wprowadzenia go w życie, co z uzasadnionych względów skłania do stwierdzenia, że mieszkańcy nie mieli

możliwości wyrażenia opinii na temat jednego z najważniejszych programów działań w gminie. Dokument nie zakłada również współpracy z organizacjami pozarządowymi z terenu gminy, odwołuje się tylko do jednej z nich (Stowarzyszenie na Rzecz Gminy Czosnów). Ważnym założeniem strategii była próba współpracy z organizacjami pozarządowymi, mieszkańcami, środowiskami opiniotwórczymi, jej opis jest jednak niewystarczający.

Dokument nie zakłada podziału działań ze względu na poszczególne podmioty oraz poszczególne instytucje gminne, określając, że to Urząd Gminy odpowiada za realizację strategii. W dokumencie brakuje podstawowych danych na temat gminy oraz szczegółowych opracowań z poszczególnych instytucji. Strategia zakłada monitoring, który jest szczegółowo opisany, nie zostały jednak wymienione instytucje, które miałyby zań odpowiadać.

W strategii brakuje odniesienia do działań związanych z konkretnymi grupami społecznymi, które pojawiają się w dokumencie tylko z nazwy. Ograniczeniem strategii jest niepełne odzwierciedlenie kontekstu lokalnych problemów społecznych (pobieżność opisu oraz wysoki stopień kwantyfikowalności problemów), który być może wynika z faktu, że autorem strategii jest zewnętrzny podmiot. Niedobory są szczególnie widoczne w obszarze definicji problemów poszczególnych grup społecznych.

Drugim kluczowym dla gminy Czosnów dokumentem, który poddany został analizie eksperta, była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych. W tym przypadku dokument został uchwalony na okres 2009–2020. Autorzy dokumentu oparli się na danych statystycznych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy, danych ewidencyjnych Urzędu Stanu Cywilnego i innych wydziałów Urzędu Gminy. Strategia odwołuje się do niewielkiej liczby dokumentów, które określają działania z zakresu problemów społecznych lub strategii lokalnych. Dwoma dokumentami, do których bezpośrednio odwołują się autorzy, są: w wymiarze legislacyjnym – Ustawa o pomocy społecznej, natomiast w przestrzeni lokalnej jest to Program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Dokument zakłada współpracę z organizacjami pozarządowymi, niemniej jednak nie określa bliżej, jakie miałyby to być organizacje.

Autorzy określają podstawowe cele działania strategii w postaci dziesięciu głównych obszarów:

1. Wypracowanie stabilnych postaw i zasad współpracy administracji samorządowej ze społecznymi i innymi podmiotami lokalnego życia publicznego.

2. Opracowanie lokalnych (gminnych) programów rozwiązywania najistotniejszych problemów społecznych regionu przy szerokim udziale partnerów społecznych.
3. Zmiany ustawowe w zakresie pomocy społecznej min. w celu zmniejszenia rozbieżności między zadaniami wynikającymi z ustawy o pomocy społecznej, a finansowymi możliwościami ich realizacji.
4. Podnoszenie społecznej i zawodowej aktywności mieszkańców gminy Czosnów.
5. Zaspokojenie potrzeb socjalnych wszystkich mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem grup społecznych narażonych na zjawiska marginalizacji.
6. Kształtowanie postaw tolerancji i zrozumienia wobec sytuacji marginalizowanych grup społecznych.
7. Zmian w mentalności mieszkańców gminy Czosnów co do roli i zasad pomocy społecznej i kształtowania świadomości w tej sferze.
8. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznych dla osób uzależnionych.
9. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, w szczególności dla dzieci i młodzieży.
10. Wspomaganie działalności instytucji i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych.

W dokumencie brakuje jasno przedstawionego harmonogramu, który określałby czasowy wymiar działań w odniesieniu do powyższych dziesięciu kluczowych obszarów. Brakuje również określenia poszczególnych instytucji, które miałyby zająć się realizacją działań. Mimo że strategia zakłada otwarcie na nowe podmioty, które wcześniej nie realizowały podobnych działań, to występuje w niej ewidentny deficyt określenia zakresu kompetencji, odpowiedzialności i współpracy lokalnych instytucji. W opisywanym dokumencie brakuje również określenia problemów poszczególnych grup społecznych, enigmatycznie pojawiają się tylko problemy osób bezrobotnych.

Elementem powyższej strategii jest roczny program o nazwie Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, który został uchwalony przez Radę Gminy Czosnów w dniu 29.10.2013 r. na rok 2014. Dokument ten określa prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych na terenie gminy Czosnów oraz wskazuje sposoby minimalizacji szkód społecznych związanych z nadużywaniem alkoholu. Program powstał w oparciu o Ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Autorzy dokumentu określają

główne cele programu jako: przeciwdziałanie negatywnym skutkom nadużywania alkoholu, rozwiązywanie problemów alkoholowych, podejmowanie współpracy z instytucjami zajmującymi się profilaktyką, prowadzenie na terenie szkół, świetlic programów profilaktycznych, ochrona rodzin dotkniętych problemem alkoholowym.

Instytucjami wdrażającymi program są następujące podmioty: szkoły z terenu gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, policja, parafie rzymskokatolickie z terenu gminy, zakłady opieki zdrowotnej, Gminna Biblioteka Publiczna w Czosnowie. Autorzy wymieniają też szereg instytucji spoza gminy, które współpracują z lokalnymi instytucjami: sądy i zespoły kuratorskie, izba wytrzeźwień, placówki leczenia i terapii uzależnień, indywidualni terapeuci, organizacje pozarządowe, Powiatowa Komenda Policji w Nowym Dworze Mazowieckim.

Dokument zawiera klarowny i jasno określony plan działania (z harmonogramem, opisem zadań i instytucji odpowiedzialnych), z wyszczególnionymi źródłami finansowania (na podstawie preliminarza budżetowego gminy). Ponadto dokument określa metodologię pracy z grupami beneficjentów.

Ostatnim z analizowanych przez eksperta dokumentów był Program Współpracy Gminy Czosnow z Organizacjami Pozarządowymi. Ten popularny w gminach dokument został przyjęty w Czosnowie w 2014 roku uchwałą Rady Gminy. Dokument powstał w trakcie konsultacji z przedstawicielami lokalnych organizacji pozarządowych, które wymienione zostały jako współautorzy programu. Dokument zakłada współpracę z organizacjami, nie określa jednak jasno, jak ta współpraca miałaby wyglądać. Autorzy w sposób bardzo ogólny piszą o założeniach: „celem głównym programu jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym poprzez budowanie i umacnianie partnerstwa między administracją samorządową, a organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami służącego lepszemu rozpoznawaniu i zaspakajaniu potrzeb społecznych w sposób skuteczny i efektywny”.

Raport z diagnozy społeczności lokalnej Bychawy opracowany w ramach projektu „Bychawa i Czosnów konsultują”.

fundacja
civis
polonus

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

